

Zitting 1978–1979

15 404

Velser-affaire

Nr. 2

VERSLAG

Verslag van de Commissie, belast met het onderzoek naar de «Velser-affaire»

De Commissie belast met het onderzoek naar de Velser-affaire heeft de eer Uwe Excellentie het navolgende verslag aan te bieden:

Inleiding

Vooraf ga de opmerking, dat dit onderzoek zeer tijdrovend en moeizaam geweest is, omdat de Commissie aanvankelijk voor een vacuum stond. Stukken, die ten grondslag konden dienen aan dit onderzoek, bestonden of niet of slechts ten dele. Wat deze laatsten betreft, waren dit meest ongetekende, vaak niet afgemaakte rapporten, waarbij naar aanleiding van geruchten beginonderzoeken ingesteld waren, welke geen verderen voortgang gehad hadden. Daarnaast hebben talrijke personen verhoren afgenomen, die zelfs niet op schrift gesteld zijn.

Toen de Commissie haar onderzoek aanving, was het vooraf gebeurde een grote rem, doordat personen, die nu als getuigen gehoord moesten worden, daartoe weinig bereidheid toonden, omdat zij reeds enige malen waren gehoord, waardoor zij bovendien niet meer fris en onbevangen tegenover de zaak stonden. Velen toonden door een en ander achterdochtig tegenover de bedoelingen der Commissie te staan.

Erger is, dat het zeer de vraag is, of deze getuigen, na zovele jaren en na de mogelijkheid van volledig onderling contact, nog zuivere verklaringen konden en wilden geven.

De Commissie moet dan ook vooropstellen, dat door al deze oorzaken haar onderzoek een zeer betrekkelijke waarde gekregen heeft en zij dientengevolge tot zeer beperkende uitspraken heeft kunnen komen.

De Velser-affaire, gelijk zij in de pers is genoemd geworden, ontleent deze naam waarschijnlijk aan de omstandigheid, dat vele politiebeambten uit de gemeente Velsen daarin een rol gespeeld hebben.

Als zodanig kunnen worden genoemd: (volgen persoonsgegevens)
A (hoofd-)inspecteur, na de bevrijding wn. commissaris van politie, te Velsen en tevens hoofd van de Politieke Opsporingsdienst te Velsen
B brigadier/opperwachtmeester, na de bevrijding inspecteur te Velsen

- C agent van politie 1e klasse te Velsen, gearresteerd en overgebracht naar concentratiekamp (Vught), na de oorlog opnieuw te Velsen als agent van politie
- D brigadier/opperwachtmeester te Velsen
- E agent van politie 1e klasse
- F agent van politie 1e klasse
- G brigadier van politie, in 1942 gearresteerd en overgebracht naar concentratiekamp (Vught), na de oorlog aanvankelijk bevorderd tot inspecteur 2e klasse (op proef), in 1946 weer brigadier

Mr. Sikkel, thans Officier van Justitie te Haarlem, in bezettingstijd Substituut-Officier van Justitie aldaar en als illegaal-strijder Gewest-Commandant te Haarlem, en

C. VAN STAM, aanvankelijk als Districts-Commandant onder-, later als Gewest-Commandant Strijdend Gedeelte naast Mr. SIKKEL werkend.

Nog enige andere personen van meer of minder betekenis zullen in de loop van dit verslag ter sprake komen.

Beschouwing en beoordeling der feiten

Na deze inleiding meent de Commissie tot een beschouwing en beoordeling der feiten, waarbij vorenstaande personen betrokken zijn geweest, over te kunnen gaan:

Wat A betreft zijn de feiten de navolgende:

1e. Aanhouden van studenten in bezettingstijd op last van de Duitsers. A heeft dit voor de Commissie erkend, deze aanhouding als een beleidsfout kenschetsend.

2e. Aanhouding in bezettingstijd van de politieagent Van den HOORN en van een Joods meisje, dat in het gezin van die politieagent ondergedoken was, een en ander op last van de N.S.B. Burgemeester van Krommenie.

A geeft hiervan de navolgende lezing:

Hij was 's avonds thuis, werd opgebeld door twee politieagenten, X en Y genaamd, die hem van bedoelde last in kennis stelden. Hij had deze politieagenten bij zich laten komen en hun opgedragen «naar bevind van zaken te handelen», een zonderlinge opdracht van een Inspecteur van Politie, die als Chef van het Corps fungeerde, in moeilijke omstandigheden aan ondergeschikte politiebeambten.

A had verder niets meer van de agenten gehoord, maar eerst de volgende morgen vernomen, dat de agent Van den HOORN en het Joodse meisje naar het politiebureau te Beverwijk overgebracht waren, hetgeen, volgens A «voor rekening van deze beide politiebeambten komt».

Al kan worden toegegeven, dat de situatie moeilijk was, blijkt niettemin uit de daarvan door A gegeven lezing wel diens bedenkelijke mentaliteit.

Door beide politiebeambten werd verklaard, dat zij uitdrukkelijk van A de opdracht gekregen hadden om Van den HOORN en het Joodse meisje naar het politiebureau te Beverwijk over te brengen.

De verklaring, die de agent Van den HOORN blijktens de stukken geeft, is voor A nog meer bezwend.

Aan vorengenoemde agent Y heeft A meerdere malen gevraagd om bij zijn relaties gelden in te zamelen voor de illegaliteit, waartoe A behoorde.

Y heeft naar schatting van A een kleine duizend gulden afgedragen.

3e. Van de opbrengst van door zekere Van W gestolen goederen zou, volgens verklaring van brigadier-majoor V. te Beverwijk, in 1944 door A een nog ten politieburele gedeponneerd bedrag van f 1000 à f 1100 zijn medegenomen toen hij moest onderduiken, terwijl een door Van W gestolen cassette met tafelzilver, waarvan de eigenaar niet bekend was geworden, door A tegen de taxatieprijs van f 130 zou zijn gekocht.

A erkent de koop van de cassette met zilver voor eigen gebruik, beweert de f 1000 à f 1100 gestort te hebben in de illegale kas, onder beheer van B.

Ook in de lezing van A dus twee zeer afkeurenswaardige handelingen voor een Hoofdinspecteur van Politie.

4e. A geeft toe, dat hij van de Collaborateur Van R voor zijn illegale kas f 330 000 ontvangen heeft.

5e. Wanneer hiernaast de verklaringen van de tandarts HAMANN en dienst vrouw, van de echtgenote van de tandarts MILATZ, van mevrouw HEDEL en haar echtgenoot en van de confectiehandelaar HALLER en diens echtgenote worden gelegd, waarin gewezen wordt op de oorspronkelijk berooide financiële toestand van A en zijn in bezettingstijd weelderige levenswijze, dan kan de Commissie niet ontkomen aan de gedachte, dat deze illegaal op weinig scrupuleuze wijze het er goed van genomen heeft, erger nog, de verdenking op zich heeft geladen zich uit illegale gelden te hebben verrijkt.

6e. Nà de bevrijding heeft A die toen Hoofd van de P.O.D. was, van evengenoemde collaborateur Van R die reeds zo geplukt was, ten behoeve van zijn te Arnhem na de bevrijding teruggekeerde zwager SCH. voor het herstel van zijn kapperszaak «renteloos geleend» een bedrag van f 10 000 zonder enige schuldbekentenis.

Wanneer Van R. door het Bijzonder Gerechtshof tot 2 jaar gevangenisstraf is veroordeeld, is het A die voor hem enige malen uitstel van executie weet te verkrijgen.

In de hongerwinter 1944/1945 had de illegale groep Mr. SIKKEL, A, B en G de beschikking over het huis van zekere Em, gelegen te Heemstede aan de Meindert Hobbemastraat 5, gelegen tegenover het huis van Mr. SIKKEL.

Aanvankelijk kreeg B met zijn vrouw aldaar inwoning maar, nadat de vrouw van Em. hem verlaten had, werd Em. met zachte drang daaruit verwijderd. De inboedel van Em. werd door meergenoemde collaborateur Van R gekocht voor f 40 000 zogenaamd voor zekere LOYENGA, die niettegenstaande nasporing onvindbaar is gebleven en G.B. die pas getrouwd was bij zijn schoonouders op een paar armoedige kamers woonde en zeker niet de persoon was om zich een kostbaar ameublement aan te schaffen, en welke G.B. kort daarna door een paar koeriersters, volgens haar zeggen, op last van B en G doodgeschoten werd.

Later worden belangrijke gedeelten van het ameublement aangetroffen ten huize van B en G eerst, waneer zij bemerkten, dat hiernaar een grondig onderzoek ingesteld wordt distanciëren zij zich er van.

B onder A als brigadier van politie werkend geeft eenzelfde beeld te aanschouwen:

in de jaren 1940–1944 zeker geen fier strijder, maar afkeurenswaardige opdrachten uitvoerend voor de Duitsers, in 1942 illegaal werkend, grote bedragen aan gelden voor zijn illegale groep beherend, ondergedoken tezamen met G in een huis, waaruit de bezetter Em. verdreven was, diens meubels gekocht met de gelden van een collaborateur Van R in die hongerwinter een materieel goed en kostbaar bestaan voeren hetgeen zeker niet bekostigd kon worden uit zijn jaarlijks inkomen van f 3800 en dit ook nà de bevrijding nog voortzettend.

Vóór zijn illegale werkzaamheden wordt het navolgende ten laste van B gevonden:

In de kamer van de Commissaris van Politie (IJ) en in bijzijn van de N.S.B.-Inspecteur X, geeft B telefonische opdracht aan de politie te Amsterdam om een Jodin, Rachel S. naar Velsen over te brengen, precies uitleggend op welke wijze de politie toegang tot het perceel, waar zij vertoeft, zal kunnen krijgen.

Het arresteren van communisten voor- en het overbrengen van hen naar de S.D. te Amsterdam.

De verklaring van Adriaan VISSER, wonende Trompstraat 78 te Velsen-IJmuiden, te dezen opzichte is zeer positief, nl. dat B wel degelijk bij de arrestatie van communisten is geweest. Hendrik BIJHOLT, Kastanjestraat 8 te Velsen-IJmuiden, «meent» dit te weten, zegt, dat B in ieder geval bij de arrestatie en overbrenging van deze communisten een houding heeft aangenomen, welke verre van illegaal was.

Daarna heeft B dienst gedaan bij de, onder Duitse controle staande, Rijksrecherchecentrale en wel bij de treinlogementsdienst.

Van een dappere illegale, gezind tot offeren voor het Vaderland en de Vrijheid, blijkt uit de verhoren in ieder geval zeer weinig.

Tijdens zijn illegale werkzaamheden staan B en ook G in verbinding met de koeriersters Hanny SCHAFT, Truus en Freddy O.

Deze koeriersters moesten voor hen verschillende gevaarlijke opdrachten vervullen na de Dolle Dinsdag, welke zij meenden in het uitsluitend belang van de illegaliteit te zijn.

Zo moesten deze koeriersters in die dagen, toen er geen treinen meer reden en de wegen door de geallieerde vliegtuigen gevaarlijk waren, meerdere malen pakjes met gouden en zilveren sieraden, waarvan de herkomst aan de Commissie niet duidelijk is geworden, naar zekere N, rechercheur van politie te 's-Gravenhage, brengen.

B en G beweren, dat deze voorwerpen hun eigendom waren en gerepareerd moesten worden. Wanneer deze lezing als juist moet worden aanvaard, zijn de opdrachten wegens het daaraan verbonden gevaar onverantwoordelijk en in die benarde tijden onbegrijpelijk.

Meer aannemelijk lijkt de lezing, dat her hier sieraden betrof van door de Duitsers weggevoerde slachtoffers, die gerepareerd moesten worden – de rechercheur K had hierin blijkbaar grote bedrevenheid – om ten bate van de illegaliteit of voor eigen baat te gelde gemaakt te worden.

Eenmaal heette het, dat een geheime belangrijke missive moest worden overgebracht, welke blijkens verklaring van Truus O na opening een transactie over shag bleek te bevatten. Het was bij deze gelegenheid, dat deze koerierster slechts ternauwernood aan de bommen van geallieerde vliegers ontkwam.

Bovendien kregen deze koerierster van A, B en G, of een of meerdere van deze drie, opdrachten om figuren, die gevaarlijk heetten te zijn voor de illegaliteit, dood te schieten.

Verschillende personen vonden op deze wijze den dood of werden gewond.

De koeriersters hebben verklaard, dat zij op last van B en G, G.B hiervoren genoemd, hebben doodgeschoten, op last van G de N.S.B.-er Z met de mededeling, dat zij hiervan niets mochten zeggen aan B waarom zij, toen B naar het verdwijnen van Z bij haar een onderzoek instelde, ontkend hebben hiervan iets te weten.

Maakt dit alles al een zeer vreemde indruk en valt het moeilijk aan de ernstige bedoelingen van deze illegalen te geloven, bepaald onmogelijk wordt dit voor de Commissie bij beschouwing van het geval.

Tussen begin Maart en eind April 1945 kregen de gezusters O tot driemaal toe de opdracht van A, B en G om zekere D neer te schieten. Door allerlei van haar wil onafhankelijke omstandigheden gelukte het niet aan deze opdracht gevolg te geven.

Men kan zich de ontsteltenis van de gezusters O denken – de derde koerierster Hanny SCHAFT was inmiddels wegens haar illegale verzetsacties door de Duitsers doodgeschoten – toen zij, na haar leven in de waagschaal gesteld te hebben om D te elimineren, dien zij als een voor de illegaliteit gevaarlijk persoon hadden horen afschilderen, op de dag der bevrijding deze zelfde D als officier van de B.S. aantroffen en van B en G ditmaal de opdracht kregen om over het gebeurde te zwijgen.

Niettegenstaande D op het feest der bevrijding ten aanhore van Truus O aan G vroeg of het tussen hen weer goed kon worden, waarop hij naar B verwezen werd, heeft hij, als getuige voor de Commissie gehoord, verklaard, dat hij niet kon begrijpen waarom door A, B en G opdrachten gegeven waren om hem dood te schieten, omdat daarvoor niet de minste reden was.

Thans werkt D als adjudant van politie te Velsen onder de inspecteur van Politie B.

Nà de bevrijding bekleedt het drietal A, B en G belangrijke posten in de P.O.D., later P.R.A., hetgeen na al wat ten opzichte van deze figuren reeds gebleken is, naar het oordeel van de Commissie zeer te betreuren is.

In deze positie maken zij gebruik van auto's, gekocht bij het Bureau Roerende Goederen van Vijanden en Landverraders en afkomstig van de Duitse Weermacht of van N.S.B.-ers, en wel A een Plymouth, gekocht voor f 450, B van een Adler, gekocht voor f 350, G van een Opel, gekocht voor f 250, welke auto's zij vervolgens aan de P.O.D. verhuurden voor de niet geringe prijs van f 100 per maand, terwijl alle onkosten voor rekening van de P.O.D. waren, derhalve een hoogst ongezone transactie.

Een treurig beeld geven de politiebeambten G en C tijdens hun werkzaamheden bij de P.O.D. te zien, wanneer zij de gedragingen van een politiek-delinquent, V genaamd, tijdens de bezettingstijd te onderzoeken krijgen en met de belofte, dat zij zullen trachten zijn zaak zoveel mogelijk te verlichten, zich door tussenkomst van V bij zijn vriend, de wijnhandelaar S, dien zij als getuige gaan horen, pakken met drank en jams in handen laten stoppen.

Voor G heeft deze periode het einde van zijn loopbaan bij de politie ingeluid; hij werd door de Rechtbank terzake van heling tot gevangenisstraf veroordeeld en kreeg deswege ontslag (eervol).

C is echter nog steeds bij de politie te Velsen in dienst.

Uit al het voorgaande moge blijken, dat het politiecorps van Velsen een allesbehalve gunstige indruk maakt.

De Politie moet een zeker moreel overwicht bezitten en dit kan alleen, wanneer de leden van het corps van onbesproken gedrag zijn.

Bij de tot nu toe behandelden is dit zeker niet het geval. Een niet onbelangrijk deel van de bevolking van Velsen en omgeving weet dit.

Ook thans zijn B, C en D nog actief in dienst. Zij halen reeds door de geruchten om hun naam het gezag van de Politie omlaag.

Naar het oordeel van de Commissie zal ernstig moeten worden overwogen om deze politiebeambten langs disciplinaire weg uit het Corps te verwijderen.

Niet geheel onbesproken moge blijven de Burgemeester van Velsen, MR. M. M. KWINT, wiens gedragingen na de bezetting in de gemeenteraad van Velsen onderwerp van felle kritiek waren. Speciaal het vorderen door de Burgemeester voor eigen gebruik van de behuizing Schoonenbeek bezorgde hem een motie van afkeuring, op grond dat de Burgemeester van de hem gegeven bevoegdheden een ontoelaatbaar gebruik heeft gemaakt ten eigen bate en als gevolg daarvan een beleid heeft gevoerd, dat niet overeenstemt met de eisen van het plaatselijk belang in het algemeen en de belangen der gemeente Velsen in het bijzonder.

Ook de Commissie is van oordeel, dat hetgeen zich om de figuur van de Burgemeester heeft afgespeeld, niet geschikt is om voor zijn persoon eerbied af te dwingen en onmogelijk kan leiden tot handhaving van zijn gezag.

De Commissie moet thans binnen haar gezichtskring trekken enige gevallen van verzetswerk door illegale groepen met ingrijpende gevolgen.

Genoemd dienen te worden:

1. het doodschieten van boer Van SON door een z.g. wilde illegale groep en hun arrestatie in Februari 1945;
2. het neerschieten van een lid van de B.S., J. KRUYF, op grond, dat deze een ambtenaar van de C.C.D., HOGENKAMP, had doodgeschoten in Februari 1945.
3. het doodschieten van twee Hollandse leden van de «Grüne Polizei» op 28 April 1945.

Wat het eerste geval betreft is het navolgende te vermelden:

In de omgeving van Santpoort waren een z.g. wilde illegale groep of groepen, d.w.z. niet in organisatorisch verband strijdend, welke bij zwarthandelaars en N.S.B.-ers levensmiddelen en gelden roofden of, zoals het in die da-

gen heette, stunten. Zij deden afbreuk aan de goede naam der illegalen en leverden bovendien voor hen gevaar op voor repressailles, welke de Duitsers als gevolg van deze overvallen namen.

MR. SIKKEL, als Gewest-Commandant hierover bezorgd, vatte, volgens zijn beweren, het plan op en besprak dit met B, om de daders van deze wilde overvallen, waarbij nog niet gebleken was, dat van vuurwapenen gebruik was gemaakt, op te sporen, te arresteren en in het Huis van Bewaring te Haarlem in te sluiten en voor de Hollandse Justitie te brengen.

B besprak dit plan met de rechercheurs F en E uit Velsen.

Kort daarop had door een groep illegalen een overval op boer VAN SON plaats, waarbij dit maal duidelijk aan de dag trad, dat van vuurwapenen gebruik gemaakt was, doordat VAN SON doodgeschoten werd.

Het op zich zelf reeds gevaarlijke plan SIKKEL werd door deze nieuwe aanslag nog delicates, immers de daders van deze aanslag zouden, wanneer zij gevonden werden, aan de Duitsers overgeleverd moeten worden, gelijk dit met allen het geval was, die in het bezit van wapenen bleken te zijn geweest, met de gevolgen daarvan: doodstraf voor de daders.

De mogelijkheid bestond en diende dus ernstig onder het oog te worden gezien, dat een of meerdere van de stunters ook betrokken waren geweest bij de overval op boer VAN SON.

Men zou dus mogen verwachten, dat MR. SIKKEL de leiding stevig in handen zou hebben gehouden, de uitvoering van zijn plan met alle mogelijke omzichtigheid zou hebben omgeven en voortdurend ruggespraak zou hebben gehouden met B.

Hiervan is uit het onderzoek niets gebleken. De Commissie kan wel zeggen, dat enig nader overleg tussen MR. SIKKEL en zijn opdrachthebbers ontbroken heeft, althans volkomen onvoldoende is geweest.

Het onderzoek ontwikkelde zich aldus:

B en G zijn op zeker ogenblik gekomen bij Freddy O, van wie zij blijkbaar wisten, dat zij kennis had aan een jonge man, Sander V genaamd, die bij een der overvallen aanwezig was geweest en vroegen haar om aan hen de namen van de overvallers mede te delen, aanvoerend, dat het in de bedoeling lag om deze overvallers te ontwapenen en tot na de oorlog in het Huis van Bewaring te Haarlem in te sluiten.

In goed vertrouwen op deze mededeling, die, voor zover het de overvallers op boer VAN SON mocht betreffen, volkomen onwaar was, hebben Freddy O en haar zuster Truus een lijstje met namen van deze illegalen, van wie velen ook betrokken waren bij de overval op boer VAN SON, aan B en G gegeven.

Deze wisten blijkbaar, dat bij de opgegeven namen ook die waren van de overvallers op boer VAN SON, want zij hebben deze namen doorgegeven aan de rechercheurs F en E die speciaal met het onderzoek naar de overvallers op VAN SON belast waren en deze hebben de hun gegeven namen daarop prompt doorgegeven aan hun N.S.B.-Corpschef Sp.

Het te voorziene gevolg hiervan was, dat de Velser politie onder leiding van Sp. en versterkt met Feldgendarmarie, de overvallers van boer VAN SON gearresteerd heeft, naar Haarlem gebracht heeft in het Huis van Bewaring, waar zij verhoord zijn door F en E zowel wat de overval VAN SON als de overige overvallen betreft, daarna op last van Sp. naar de S.D. te Amsterdam overgebracht zijn, waarna zij later bijna allen den dood vonden.

De Commissie, rekening houdend met de zeer bijzondere tijdsomstandigheden en ingewikkelde situaties, meent niettemin, dat het beleid van Mr. SIKKEL in deze zaak, waarvan hij als Officier van Justitie de leider had behoren te zijn, als onvoldoende moet gekenschetst worden; dat de gedraging van B en G die onder valse voorspiegelingen aan de gezusters U de namen van de overvallers hebben weten te ontfutselen, misdadig is geweest en dat het optreden van F en E, die, niettegenstaande zij door de namen der daders aan Sp. te gaan mededelen in plaats van overleg met Mr. SIKKEL te plegen, de ernstige gevolgen van hun gedragingen moesten weten, van alle verantwoordelijkheid gespeend is geweest.

Thans het neerschieten van de illegaal DE KRUYF als gevolg van het doodschieten door DE KRUYF van de C.C.D.-ambtenaar HOGENKAMP.

DE KRUYF was verbonden aan de illegale groep van Gommert KRIJGER, door deze belast met de bewaking van door de Duitsers aangelegde springputten en was ondergedoken bij de landbouwer M die, volgens de politie, een bekend zwarthandelaar was.

M kreeg op zekere dag bezoek van de C.C.D.-ambtenaar HOGENKAMP. Toen M tijdens dit bezoek trachtte een wagen geladen met zakken rogge zonder vervoerbewijs te vervoeren met zwarte doeleinden en HOGENKAMP dit bemerkte, liet deze de wagen afladen en verbood hij het vervoer.

Toen HOGENKAMP daarna zich in de stal van M bevond, is hij, volgens de verklaringen van DE KRUYF, hier voren genoemd, en zekere Di., buurman van L, die zich toevallig op het erf van M bevond en welke DE KRUYF en Di., die aan de illegaliteit verbonden waren, ieder in het bezit waren van een revolver, waarschijnlijk uit wraak, omdat HOGENKAMP het transport met zwarte rogge verhinderd had, doodgeschoten. Waar M in deze de belanghebbende was, ligt de conclusie voor de hand, dat DE KRUYF en Di. gehandeld hebben op aandringen van MONSTER.

De politie te Hoofddorp (Nederlandse), de tegenwoordige opperwachtmeester BUIZERT en de Inspecteur bij de C.C.D. BIESHEUVEL, hebben het onderzoek in deze zaak gedaan. Zij stuitten al spoedig op DE KRUYF, die een volledige bekentenis aflegde en als mededader Di. noemde.

In de loop van het onderzoek bleek aan BUIZERT uit de verklaringen van DE KRUYF, dat hij bij een illegale groep aangesloten was. Tevens beweert BUIZERT, dat DE KRUYF bij dit verhoor meerdere ongevraagde uitlatingen over de illegaliteit gedaan heeft.

Bevreesd, dat DE KRUYF door de illegaliteit in het bureau te Hoofddorp zou worden ontzet, is hij door de politie ter plaatse overgebracht naar het politiebureau te Heemstede.

Door BIESHEUVEL, BUIZERT en Gommert KRIJGER werd Mr. SIKKEL van het gebeurde in kennis gesteld en zijn beslissing gevraagd, wat met DE KRUYF gebeuren moest.

Door Mr. SIKKEL werd de opdracht gegeven aan Gommert KRIJGER, dat DE KRUYF in zijn cel te Heemstede moest worden neergeschoten, nadat maatregelen genomen waren dat de politie te Heemstede dit niet zou kunnen verhinderen.

Di. kreeg een wenk, dat hij moest onderduiken, waaraan hij gevolg gaf.

Na de bevrijding werd Di. door de Officier van Justitie te Haarlem (Mr. PAARDEKOOPER OVERMAN) in bewaring genomen en strafrechtelijk vervolgd. De Officier eiste ter zake van doodslag oplegging van 8 jaren gevangenisstraf.

De Rechtbank overwoog, dat Di. op grond van het Besluit van 5 September 1944 E 62, ten tijde van het doodschieten als militair moest worden beschouwd, derhalve door een Krijgsraad zou moeten worden berecht en verklaarde zich onbevoegd van de ten laste gelegde feiten kennis te nemen.

De Krijgsraad achtte de te laste gelegde poging tot doodslag bewezen, maar Di. niet strafbaar, omdat hij zou hebben gehandeld onder voor hem zelf en de leden van de militaire organisatie, waartoe hij behoorde, dreigend gevaar, hetgeen hierin zou hebben bestaan, dat de controleur HOGENKAMP zich tegenover de omgeving van boer MONSTER zou hebben geuit (volgens verdachte Di.), dat hij een eind zou maken aan het ondergrondse werk rondom MONSTER.

Di. werd op deze gronden vrijgesproken.

Het zou de Commissie te ver voeren dit uiterst zwak gemotiveerde vonnis van de Krijgsraad aan een uitvoeriger bespreking te onderwerpen; zij volstaat slechts met de verklaring, dat zij dit vrijsprekend vonnis niet gaarne ondertekenen zou.

De Commissie heeft veeleer op grond van de stukken de indruk, dat het neerschieten van HOGENKAMP een op wraak berustende doodslag vormt.

Was het daarom juist om de andere dader van deze doodslag, DE KRUYF, zonder vorm van proces neer te schieten?

Zo is de vraag eigenlijk niet juist gesteld.

Niet mag achteraf gesteld worden of de beslissing van Mr. SIKKEL juist is geweest, zelfs niet of deze ook anders had kunnen luiden, maar of zij verantwoord was, toen zij genomen werd.

Denkbaar zou geweest zijn DE KRUYF te arresteren en te trachten hem voor de Nederlandse rechter te brengen. Het betrof immers het doden van een Nederlandse ambtenaar, omdat deze een zwarthandelaar gedwarsboemd had, derhalve ging het om personen, die voor de Duitsers niet zo belangrijk waren.

Uit het oog mag echter niet verloren worden, dat de daders (DE KRUYF en Di.) met de illegaliteit in verbinding stonden en, wanneer de Duitsers hierachter zouden zijn gekomen, hun belangstelling voor de daders zeker gewekt zou zijn.

Denkbaar zou ook geweest zijn, dat de beslissing geluid had om DE KRUYF te ontzetten, te laten ontvluchten en onderduiken.

Met de mogelijkheid, dat DE KRUYF daarna gevonden en uitgehoord zou zijn, diende rekening gehouden te worden. Daartegenover staat, dat met deze mogelijkheid ten aanzien van Di. Blijkbaar geen rekening werd gehouden, daar men hem had laten onderduiken.

In deze beide gevallen zou, behalve het leven van DE KRUYF, dat van een groot aantal illegalen, aan het Hoofd van welke Mr. SIKKEL stond, ernstig gevaar hebben kunnen lopen.

De beslissing moest in enkele uren genomen worden in een zenuwslopende tijd. Een foutieve beslissing zou voor velen catastrophale gevolgen kunnen hebben.

Mr. SIKKEL koos de voor zijn illegale groep meest zekere weg door het leven van DE KRUYF te offeren.

Het was een huiveringwekkende beslissing.

Twee maanden later speelt zich het doden van twee Nederlandse leden van de «Grüne Polizei» af.

In de nacht van 18 op 19 april 1945 was Gommert KRIJGER met enige andere illegalen op weg om de spoorlijn onder Hillegom op te blazen. Zij waren in het bezit van wapenen en springstof. Onder Haarlemmermeer stuitten zij op drie Nederlandse leden van de Grüne Polizei, die hun een halt toeriepen. Er ontstond een vuurgevecht, waarbij twee van de drie Grüne Polizisten gewond werden, één zwaar, die kort daarop overleed.

De Polizisten gaven zich over, echter niet dan nadat Gommert KRIJGER zijn erewoord gegeven had, dat zij als krijgsgevangenen zouden worden beschouwd en hun gedurende de bezetting geen leed zou geschieden, maar zij na de bevrijding voor een gerecht zouden worden vervolgd.

Blijkbaar handelde KRIJGER hier spontaan onder de verse indruk van de ernstige gevolgen van het zich zo onverwachts ontwikkeld hebbende vuurgevecht.

Zij zijn daarop naar een noodziekenhuis te Hoofddorp vervoerd en dag en nacht bewaakt.

In dat noodziekenhuis werden burgers uit de omtrek verpleegd en ook illegalen.

Gommert KRIJGER rapporteerde het gebeurde aan zijn Districts-Commandant, Willem KOOIMAN, en zijn Gewest-Commandant Strijdend Gedeelte, C. VAN STAM.

Deze laatste raadpleegde Mr. SIKKEL, die sinds 28 maart 1945 geen Commandant Strijdend Gedeelte meer was, ingevolge de wensen der illegaliteit, maar Commandant van de Bewakingstroepen, wier taak het was om eerst na de bevrijding actief op te treden.

Er bleek verschil van inzicht te bestaan over het door KRIJGER gegeven erewoord bij het drietal: KOOIMAN - VAN STAM - Mr. SIKKEL.

KOOIMAN was van mening dat KRIJGER zijn bevoegdheid overschreden had en dit een gevaar opleverde.

VAN STAM vond eveneens onjuist, dat het erewoord gegeven was, maar nu dit eenmaal gebeurd was, meende hij niettemin, dat het gestand moest worden gehouden.

Mr. SIKKEL achtte het gegeven erewoord zodanig gevaarlijk, voor de illegaliteit, dat het naar zijn mening niet gestand mocht worden gehouden. Zijn conclusie luidde, dat de twee Grüne Polizisten gefusilleerd moesten worden.

Wegens het verschil van inzicht met den Commandant C. VAN STAM wilde Mr. SIKKEL niet zelfstandig beslissen – hoewel dus geen Commandant Strijdend Gedeelte meer zijnd, ging zijn feitelijke macht blijkbaar nog zeer ver – maar zou in onderling overleg besloten zijn de kwestie voor te leggen aan de Commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten, ook wel Sabotage Bureau genaamd, te Amsterdam (Commandant: Generaal KOOT).

Over de wijze waarop dit geschied zou zijn, kon Mr. SIKKEL geen inlichtingen geven. Slechts wist hij mede te delen, dat vanwege genoemde Commandant opdracht was gegeven de Polizisten te fusilleren.

Deze Binnenlandse Strijdkrachten, samengevoegd in één bureau, vormden een overkoepelend lichaam over de verschillende Gewesten der illegale groepen.

De toestanden in deze Gewesten ontwikkelden zich blijkbaar zo verschillend, om niet te zeggen chaotisch, dat aan een Centraal lichaam behoefte werd gevoeld.

Inderdaad zijn van hieruit richtlijnen gegeven, die al dan niet opgevolgd werden, hetgeen, gezien de in die tijden moeilijke en gevaarlijke verbindingen, niet te verwonderen valt.

De Commissie heeft over de vraag of de zaak der Grüne Polizisten aan het oordeel van het Bureau van Generaal KOOT onderworpen is geweest, allereerst deze laatste gehoord, die verklaarde met beslistheid te kunnen zeggen, dat hij nimmer er in toegestemd heeft, veel minder nog opdracht heeft gegeven om deze mensen te fusilleren en dat Mr. SIKKEL, omdat hij geen Commandant van het Strijdend Gedeelte meer was, met deze kwestie niets meer te maken had.

Bovendien werden sinds 13 april 1945 met de Duitsers onderhandelingen gevoerd, waarbij Generaal KOOT zeer van nabij betrokken is geweest, om te komen tot een wapenstilstand met het geweer aan de voet.

Ook zijn verbindingsofficier, Prof. Dr. DUYF, bijgenaamd LEOPOLD, kon de Commissie geen enkele positieve mededeling verschaffen, hoopte, dat het verloop van deze zaak nog uit schriftelijke stukken, tot zijn administratie behorend, zou kunnen blijken, maar deze verwachting is niet in vervulling gegaan.

Behalve één enkel stuk, hierna te bespreken, heeft Prof. DUYF niets kunnen produceren.

Wel zijn er van de zijde van KOOIMANS en VAN STAM, derhalve van de direct belanghebbenden, enige onderhandse stukken overgelegd, welke door VAN STAM zouden gezonden zijn aan het bureau van Generaal KOOT.

De Commissie laat deze hierna in extenso volgen:

I. Brief van KOOIMANS aan Bureau van Generaal KOOT:

«17 april 1945, Sabotage Groep Haarlemmermeer. Nacht van 17 op 18 april 1945. Met drie man tijdens het vervoer van sabotage-materiaal aangehouden door drie man Grüne Polizei (Nederlanders in vij. dienst). Gedwongen het vuur te openen met sten en pistolen. Polizei gaf zich over, nadat één man met zéér zwaar en één zwaar was gewond. Krijgsgevangenen gemaakt. Gewonden opgenomen in ziekenhuis. Allen onder strenge bewaking. Buitgemaakt: volgt opsomming.»

II. Brief van Bureau van Generaal KOOT aan Gewestelijk-Sabotage Commandanten van 20 april 1945, A 23:

«Ten opzichte van S.D., Nederlandsche Landverraders en dergelijke, behoeft geen enkele consideratie te worden gebruikt. Alleen dient men ter eigen beveiliging en ter verkleining van de kans op respésaille tegen de burgerbevolking, hen zoveel mogelijk geruisloos en spoorloos op te ruimen, zoodat de vijand zal veronderstellen dat zij zijn gedrost.»

III. Brief van 24 April 1945 van C. VAN STAM aan bureau Generaal KOOT:

«Naar aanleiding van Uw schrijven dd. 20 april 1945, A 23, 22.30 uur, verzoek ik U middels Gewestelijk Commandant Sabotage Groep 12 (met wie ik reeds overleg pleegde en tot volledige overeenstemming kwam) machtiging

te verleenen de op 18 april 1945 door saboteurs in de Haarlemmermeer gevangen genomen «Nederlandsche» leden der Grüne Polizei, welke een vrijwillige verbintenis met den vijand hadden aangegaan en op dat moment als zoodanig optraden, nu een groot gevaar opleveren voor de saboteurs onder mijn bevelen, speciaal in de Haarlemmermeer, geruisloos en spoorloos te mogen opruimen. Naar mijn gevoelen moet in dit geval geen enkele consideratie worden gebruikt, alhoewel de gevangenen met nu afgelegde verklaringen de schijn willen wekken al sinds eenige tijd tot bekeering te zijn gekomen.

Ik verkies evenwel voor de veiligheid van aan mij toevertrouwde levens van meerdere saboteurs de veiligste weg te bewandelen.

Indien deze gevangenen moeten blijven leven, kan ik uit de aard der zaak geen enkele verantwoordelijkheid op mij nemen voor de veiligheid van die saboteurs, die er het dichtst bij betrokken zijn.»

IV. Brief van Prof. DUYF (LEOPOLD) van 25 April 1945, 20 uur, aan C. STAM:

«Naar aanleiding van Uw schrijven betreffende de gevangenen, deel ik U mede, dat ik, onverminderd het gestelde in mijn nummer A 23, hetwelk als Algemeen te volgen richtlijnen blijvend worden beschouwd, U in dit geval machtig te handelen als in Uw schrijven aangegeven, gezien het uit den tegenwoordigen toestand voor het apparaat der sabotage-groepen voortvloeiende gevaar en weer gezien de nationaliteit en de antecedenten der betrokkenen.»

V. Brief van C. VAN STAM aan W. KOOIMANS van 27 April 1945:

«Ik heb Kees (: Gommert KRIJGER) opgedragen de twee arrestanten over te geven aan de Plaatselijk Commandant Haarlemmermeer (geadresseerde). Ik draag U op deze mensen ter dood te doen brengen en mij te rapporteren als het vonnis is voltrokken.»

VI. Brief van C. STAM aan Bureau van Generaal KOOT van 28 April 1945, omstreeks 11.30 uur (overgelegd door Prof. DUYF, verbindingsofficier van Generaal KOOT):

«Hedenmorgen 28/4/45 plm. 11.30 uur, bereikte mij het bericht, dat mijn Districts-sabotage Commandant Haarlemmermeer (Zwarte Kees: Gommert KRIJGER) met nog vier andere leden der N.S.B. in de vroege morgenuren van heden door een grootscheepsche actie van den S.D. te Badhoevedorp is gearresteerd onder zeer bezwarende omstandigheden.

Mijnerzijds wordt al het mogelijke gedaan deze arrestaties met alle ter beschikking staande middelen ongedaan te maken.

De vijand bleek zeer goed ingelicht te zijn. Bestaat er een mogelijkheid met den vijand te onderhandelen.

Twee van de drie leden der door ons gearresteerde Grüne Polizei zijn nog levend in onze handen. Indien mogelijk, zoo spoedig mogelijk bericht waar de gevangenen zijn ondergebracht.

De gegevens van het P.B. hetwelk Zwarte Kees bij zich droeg zijn: (volgen gegevens).

De overige gearresteerden zijn voorzover mij op heden bekend: (volgen namen).»

VII. Brief van C. VAN STAM aan W. KOOIMANS van 28 april 1945:

«Ik draag U op de executeering der twee leden der Grüne Polizei niet te doen plaats vinden. U ontvangt ten spoedigste nadere instructies hieromtrent.»

Bevestigen deze schriftelijke stukken de loop der gebeurtenissen, zoals deze door Mr. SIKKEL, C. VAN STAM en KOOIMANS voorgedragen zijn?

Op het eerste gezicht zou men geneigd zijn daarop bevestigend te antwoorden, maar wanneer men de inhoud dezer stukken aan een nauwkeuriger onderzoek onderwerpt, dan blijken er zovele punten van verschil met de afgelegde verklaringen te bestaan, dat boven de inhoud dezer stukken allerlei vraagtekens rijzen.

Allereerst de opmerking, dat tien volle dagen verlopen zijn tussen de arrestatie en de opdracht tot fusillieren van de Grüne Polizisten. Zo bijzonder gevaarlijk scheen de situatie toch niet te zijn.

Brief I is een simpele mededeling van het gebeurde aan het bureau KOOT, waarop blijkbaar schriftelijk niet gereageerd is.

Drie dagen later komt een algemene richtlijn (brief II) van het bureau ten aanzien van S.D.ers en Ned. Landverraders in het algemeen: Geen enkele consideratie, geruisloos opruimen.

De rigoureuze inhoud van deze brief op een tijdstip dat er met de vijand onderhandeld werd over een wapenstilstand met het geweer aan de voet van de zijde, die bij deze onderhandelingen nauw betrokken was, doet vreemd aan.

Waartoe nu brief III?

Het antwoord was in brief II al gegeven, zeker op een brief van de inhoud van III.

Wat echter opvalt, is, dat van een verschil van gevoelen tussen Mr. SIKKEL en VAN STAM, wat juist de reden was, waarom de tussenkomst van het bureau ingeroepen werd, met geen woord gerept werd.

Het antwoord (brief IV): «Ik machtig U *in dit geval* te handelen, zoals gevraagd wordt, onverminderd het gestelde in brief II», doet de vraag rijzen, waarom zonder nadere uitleg de schijn gewekt wordt, alsof voor dit zeer speciale geval, bij wijze van uitzondering, een machtiging tot opruimen gegeven wordt, terwijl deze in brief II voor dit soort gevallen reeds algemeen gegeven was. Onverminderd het gestelde in brief II (geruisloze opruiming). Het onverminderd is volmaakt overbodig.

Twee dagen verlopen sinds de ontvangst van brief IV, voordat opdracht tot fusilleren gegeven wordt.

De inhoud van brief V wordt, voor zover daarin sprake is van een aan Gommert KRIJGER gegeven opdracht om de twee krijgsgevangenen aan KOOIMANS over te geven, door KRIJGER ontkend. Nimmer heeft hij een dergelijke opdracht schriftelijk of mondeling ontvangen.

Door opperwachtmeester W werden niettemin op 28 April 1945, des namiddags 5,30 uur, de Grüne Polizisten gefusilleerd.

Zijn verklaring, dat hij dit gedaan heeft, omdat de toestand zo gevaarlijk was geworden, daar hem bekend was geworden, dat Gommert KRIJGER bij de Duitsers twee wapendepôts had verraden, is aan de hand van de stukken bepaald onjuist. Immers in de vroege morgen van 28 April 1945 was G. KRIJGER door de Duitsers gearresteerd.

Eerst op 30 April 1945 – aldus G. KRIJGER –, nadat de Duitsers te weten waren gekomen wie hij was, heb ik om hen iets te vertellen en mij voor foltering te vrijwaren, twee wapendepôts aangewezen.

Hier zij er ook uitdrukkelijk op gewezen, dat de arrestatie van G. KRIJGER geen enkele invloed kan gehad hebben op het geven van de opdracht om de twee krijgsgevangenen te fusilleren, daar deze reeds op 25 April gegeven was.

Niettemin vraagt C. VAN STAM in brief VI van 28 april om 11,30 uur, niettegenstaande hij reeds op 27 April opdracht had gegeven de twee krijgsgevangenen te doen fusilleren, aan Generaal KOOT, na van de arrestatie van Gommert KRIJGER gewag gemaakt te hebben, of er mogelijkheid is met de vijand te onderhandelen, daar twee van de drie Grüne Polizisten nog levend in handen waren (in brief I werd reeds van de dood van de derde melding gemaakt).

Hiermede wordt dus blijkbaar bedoeld op het inruilen van de twee krijgsgevangenen tegen G. KRIJGER en andere medegevangenen, hetgeen in die dagen door de illegaliteit meerdere malen geschied is.

Wel heeft C. VAN STAM in brief VII opdracht gegeven het fusilleren *niet* te doen plaats hebben, maar deze brief werd eerst des avonds 7 uur van 28 April ontvangen en zal dus waarschijnlijk na brief VI verzonden zijn; zo niet, dan kon hij niet weten of deze tegenopdracht al dan niet opgevolgd was.

De Commissie heeft gemeend bij deze overgelegde stukken zo uitvoerig te moeten stilstaan, teneinde duidelijk te maken, dat zij, mede door het missen van hun sluitstuk, geen bevestiging kunnen vormen van hetgeen door de hoofdfiguren in dit deel van haar onderzoek: Mr. SIKKEL, C. VAN STAM, W. KOOIMANS en G. KRIJGER, voor de Commissie is verklaard.

Het is daarom zeer te betreuren, dat deze, met uitzondering van brief VI, door hen geproduceerde brieven, niet vergeleken kunnen worden met in het bureau van Generaal KOOT aanwezige brieven.

Thans kan aan deze brieven, waar deze afkomstig zijn van de aangeklaagden en hun echtheid niet bewezen is, geen bewijskracht worden toegekend.

Voor de Commissie heeft Mr. SIKKEL onomwonden verklaard, dat de twee Grüne Polizisten naar zijn mening, niettegenstaande het gegeven erewoord, wegens het gevaar dat zij voor de illegaliteit opleverden, moesten worden gefusilleerd.

Die mening heeft – in het midden latend of dit al dan niet met goedvinden van het bureau van Generaal KOOT is geweest – gezegevierd.

Over de vraag of deze mening als advies gegeven is, dan wel in meer positieve vorm, durft de Commissie geen ooreel uitspreken.

Eveneens is dit het geval met de vraag of het fusilleren van deze mannen noodzakelijk was.

Het is uitermate moeilijk om thans nog de feitelijke gevarensituatie op haar juistheid te beoordelen. Dit zou slechts mogelijk zijn, wanneer de Commissie geheel kon afgaan en bouwen op de te harer beschikking staande feiten.

De Commissie ziet echter niet over het hoofd, dat de twee gefusilleerden landverraderlijke Nederlanders waren, ten aanzien van wie in een zelfs slechts mogelijke gevarensituatie van goede Nederlanders weinig consideratie behoefde betracht te worden.

Mr. SIKKEL had zich na de verandering van zijn positie in dit geval zeker aan een beslissing, zelfs aan een advies, kunnen onttrekken.

Dat hij dit in deze moeilijke kwestie niet gedaan heeft, kan hem slechts sieren.

MR. SIKKEL

Bij de beoordeling van zijn beleid en zijn daden moet de persoon van Mr. SIKKEL niet uit het oog verloren worden.

In het dagelijks leven ongetwijfeld een markante, maar moeilijke persoonlijkheid, in de dagen der bezetting een felle strijder met gelijke reacties.

Het was een afzonderlijk soort mensen, dat in de jaren 1940–1945 actief optrad. Tot dat bijzondere soort mensen, met alle deugden en gebreken, behoort Mr. SIKKEL ongetwijfeld.

Dat in die dagen ook zijn beleid niet immer rustig en weloverwogen geweest is – en ook niet kon zijn – en dientengevolge fouten gemaakt zijn, is niet te weerspreken.

De Commissie wijst bij voorbeeld er op, dat Mr. SIKKEL in de zaak boer Van SON heeft gefaald door zich niet aanhoudend op de hoogte te stellen van het verloop van zaken, alsmede door het inschakelen van lieden, die daarvoor niet geschikt waren.

Een tegen hem in te brengen bezwaar is voorts, dat hij in de jaren 1945 en 1946 niet inzag, dat zijn medewerkers A, B, G, F en E onbetrouwbaar waren en dat hij te lang de hand boven het hoofd heeft gehouden van figuren, die hij naar hun voosheid had moeten voorzien, waardoor hij een zekere medeverantwoordelijkheid draagt aan de deraillementen van sommigen hunner.

Van enig vermoeden, dat Mr. SIKKEL zich, gelijk sommige van zijn medewerkers, onrechtmatig verrijkt zou hebben, is in het onderzoek niets gebleken; de integriteit van zijn persoon acht de Commissie onaangetast.

Enig strafrechtelijk optreden tegen hem of zijn medewerkers meent de Commissie te moeten ontraden.

Ook voor enig disciplinair optreden tegen hem, Mr. SIKKEL, acht de Commissie geen termen aanwezig, in tegenstelling van enige zijner medewerkers, omtrent wie de Commissie haar mening reeds deed blijken.

Ten slotte ziet de Commissie zich nog genoodzaakt aan Uwe Excellentie mede te delen, dat haar onderzoek vooral in de drie laatst besproken zaken, zeer is bemoeilijkt tengevolge van het feit, dat dit doorkruist is door de recherches van de Commissaris van Politie en een Inspecteur van Politie te Haarlem, op last van de voormalige Procureur-Generaal bij het Gerechtshof te Amsterdam, Mr. Dr. VAN THIEL.

Dit onderzoek is verre van objectief gehouden; bovendien is het door genoemde Inspecteur aan derden ter lezing gegeven, tengevolge waarvan het ook onder ogen van Mr. SIKKEL is gekomen, die dien tengevolge vóór zijn verhoor reeds op de hoogte was van de tegen hem bestaande bezwaren.

Het behoeft geen nader betoog, dat het streven der Commissie om in deze geruchtmakende en in de pers veel besproken zaak, na alle onderzoeken, die, voordat de Commissie haar arbeid begon, reeds door vele weinig bevoegden ingesteld waren, tot de waarheid door te dringen, door laatstgenoemd onderzoek, dwars door dat der Commissie gevoerd, voor een groot deel verijdeld is.

De Commissie meent niettemin, dat zij Uwe Excellentie een beeld heeft kunnen geven van vele belangrijke onregelmatigheden, corruptieve en zelfs strafbare handelingen in en na de bezettingstijd rondom Velsen en omstreken in wijden kring gepleegd.

De Commissie voornoemd,
Versteeg
H. J. Woltjer
J. H. Scheps